

2020-10-28

dnr 5.2.1 – 2020- 1190

Naturvårdsverket
Richard Kristoffersson

registrator@naturvardsverket.se

Yttrande om Underrättelse enligt Esbokonventionen om gränsöverskridande miljöpåverkan från Finland om projekt för livstidsförlängning av kärnkraftverket Lovisa. NV-06662-20

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur ska respekteras. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas – däribland renskötseins intressen – vid exploatörers utnyttjande av mark och vatten.

Ärendet

Sametinget bereds härmed tillfälle att lämna synpunkter på eventuell betydande miljöpåverkan i Sverige gällande ett projekt för livstidsförlängning av kärnkraftverket Lovisa i Finland och vad kommande miljökonsekvensbeskrivning bör innehålla för att beskriva eventuell påverkan på Sverige från det planerade projektet.

Sametingets bedömning

Den samiska kulturen med renskötseins och andra samiska näringar blev starkt påverkade av kärnkraftverkets, i Tjernoby, haveri 1986. Det var främst renbetesmarkerna i södra Västerbotten och Jämtland som blev starkt drabbat av det radioaktiva nedfallet. Under åren närmast efter Tjernobyolyckan kasserades över 20% av de renar som slaktades. Minskning av cesiumnivåerna i renens betesväxter tillsammans med effektiva motåtgärder har kraftigt minskat kassationen. Under de senaste tio åren har mindre än 0,1% av slaktkropparna kasserats (dvs en av tusen). Renkött kontrolleras sedan 1986 genom ett speciellt övervaknings-program som beslutats av Livsmedelsverket. Renskötseinsområdet är indelat i friklassade och icke friklassade områden baserat på tidigare års provtagningsresultat. I icke-friklassade områden görs mätningar av radioaktivt cesium (cesium-137) vid varje slakt, antingen under hela året eller under bestämda delar av året. Slaktkroppar som har cesiumvärden över 1500 becquerel per kilo kasseras. Se vidare <https://www.sametinget.se/tjernoby/>

Sametinget har ingen expertkompetens inom kärnkraftsområdet men eftersom ett haveri kan drabba oss i landet anser vi att Sverige bör noga följa utvecklingen med Lovisa. Enligt miljökonsekvensbeskrivningen ska det mätas om strålning inom 1-10 km från kärnkraftverket och bedömningen är att haveri kan ge skador upp till 1000 km från verket. Sametinget anser att Fortum ska i sin miljökonsekvensbeskrivning beakta renskötselområdet i Sverige och beskriva vad bolaget ska göra för att mildra skadorna, för den samiska kulturen med renskötsel och andra samiska näringar, vid en eventuell olycka som ett haveri kan medföra.

Statens experter på skadestånd och bilaterala lösningar bör utreda vem som är högst ansvarig för ersättning vid ett eventuellt haveri som gör renbetesmarkerna obrukbara. Samernas rätt att bedriva renskötsel är som tidigare nämnts grundlagsskyddad enligt regeringsformen. Staten kompenserar renägarna för förluster på grund av Tjernobyly-olyckan. Tidigarelagd slakt och utfodring av ren på vintern har bidragit till att antalet kasserade slaktkroppar minskat. Sametinget betalar ut ersättning för merkostnader för tidigarelagd slakt under förutsättning att bedömningen är att det förväntas medföra väsentligt lägre andel kassation av renkött än vad det annars skulle vara.

Vid bedömningen av en åtgärds påverkan på betydande mark- och vattenområden är det viktigt att klargöra på vilken nivå renskötseln drabbas. Är det hela regionens renskötsel, en eller flera samebyar som drabbas eller en enskild renskötare? Det är här viktigt att komma ihåg Sveriges skyldigheter enligt artikel 27 ICCPR som innebär att ett urfolks traditionella landområde och möjligheter att bedriva sin kulturellt betingade näringsform aldrig får inskränkas i sådan utsträckning att de lokalt påverkade individerna förlorar sin möjlighet att försörja sig genom sin traditionella näringsform. Detta innebär att artikel 27 ICCPR skyddar varje enskild renskötares rätt att bedriva en hållbar renskötsel. Detta är ett absolut krav enligt ICCPR och medför således en *skyldighet* för staten att garantera att samerna inte fråntas rätten att utöva traditionell renskötsel inom varje del av renskötselområdet, och detta ner på individnivå.

I Sametingets yttrande har avdelningschef Lars-Ove Sjajn beslutat efter föredragning av samhällsplanerare Laila Öberg Ben Ammar, avdelning Rennäring, Miljö och Samhälle.